

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА**

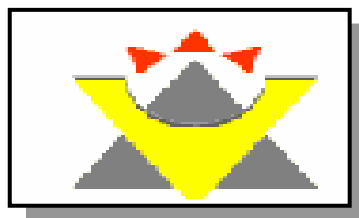
НАСТАВНА ПРОГРАМА

ПРАКТИЧНА НАСТАВА

IV година

ГЕОЛОШКО-РУДАРСКА И МЕТАЛУРШКА СТРУКА

ГЕОЛОШКО - РУДАРСКИ ТЕХНИЧАР

Скопје, 2008

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Име на наставниот предмет: ПРАКТИЧНА НАСТАВА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: геолошко - рударски техничар

1.2.2. Струка: геолошко - рударска и металуршка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Четврта

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 5 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 165 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на целите на наставната програмата **практична настава** ученикот стекнува знаења и вештини и се оспособува:

- да ги почитува прописите за однесување во рудниците;
- да пресметува број на дупнатини, должина на дупнатини, количество на експлозив;
- да прави распоред на дупнатините;
- да ги следи промените на теренот предизвикани од геолошки и инженерско-геолошки процеси;
- да ги познава мерките за спречување на последици предизвикани од современи инженерско-геолошки процеси и појави;
- да го следи откопувањето, товарањето и транспорт на руда и јаловина;
- да учествува во изработка на раскривка, засек, длабински дупнатини, сондажни јами, бунари и истражни галерии;
- да води дневник за текот на истражувањето;
- да зема примероци;
- да пресметува рудни резерви;
- да изработува карти и профили;
- да ја заштитува работната и животната средина.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно постигање на целите од наставната програма по **практична настава** потребни се претходни знаења од наставните предмети: **минералологија, општа геологија, петрографија, истражни работи со геолошко картирање, хидрогеологија со инженерска геологија, рударски машини со транспорт и извоз, физика и математика.**

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. РУДАРСКИ ПРОПИСИ	5	Ученикот: - да ги познава рударските прописи за влегување во јама или во рудници со површинска експлоатација; - да реагира брзо и адекватно во секоја ситуација; - да се грижи за личната безбедност и безбедноста на другите; - да ги почитува прописите и правилата, - да се грижи за безбедна и здрава работна и животна средина.	- Показување проспекти, слики од наши рудници; - нагласување на опасностите за работа во рудниците; - познавање и применување на заштитните прописи и средства.	
2. ОТВОРАЊЕ НА РУДНИЦИ СО ПОВРШИНСКИ КОП	5	- Да ги познава условите за отворање на површински рудници; - да ги познава усеците на теренот.	-Демонстрирање, цртање и покажување различни начини на отворање на рудниците.	Рударство со откопни методи
3. ИСТРАЖУВАЊЕ И ИСПИТУВАЊЕ НА ТЕРЕНОТ	35	- Да ги применува методите за теренско испитување на теренот; - да учествува при изработката на раскривка, засек, длабински дупнатини, сондажни јами и	- Објаснување на методите на истражување на теренот и посочување примери за примена на методите; - коментирање на	Хидрогеологија со инженерска геологија

		<p>бунари и истражни галерии;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да зема примероци за лабораториска анализа; - да ги следи промените на теренот предизвикани од современите геолошки и инженерско-геолошки процеси; - да мери падни елементи; - да одредува стојна точка; - да нанесува графички податоци; - да ја оценува поволноста за користење на теренот; - да ги познава мерките за санација на теренот. 	<p>резултатите добиени од истражувањето;</p> <ul style="list-style-type: none"> - водење дискусија; - земање на неоштетени примероци; - опишување на современите геолошки и инженерско-геолошки процеси; - организирање посети на рудници; - давање насоки за следење и посочување алтернативни решенија за санација. 	
4. ДУПЧЕЊЕ И МИНИРАЊЕ ВО РУДНИЦИТЕ	10	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава машините за изработка на дупнатини; - да прави распоред на мински дупнатини; - да пресметува број на мински дупнатини, должина на дупнатините, растојание; - да пресметува количество на експлозив; - да ги полни минските дупнатини; - да ги зачепува минските дупнатини. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување, укажување, водење дискусија; - потенцирање на опасните точки на кои посебно треба да се внимава. 	Рударство со откопни методи
5. ИСТРАЖУВАЊЕ НА РУДНИ ТЕЛА	20	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја познава поделбата на лежиштата според составот, формата и настанокот; - да ја почитува фазноста при 	<ul style="list-style-type: none"> -Цртање видови на лежишта според формата; -објаснување при 	Истражни работи со геолошко картирање

		<p>истражувањето;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ограничува аномални подрачја; - да избира метода на истражување; - да води дневник за текот на истражувањето; - да црта профили врз основа на изведените истражни работи. 	<p>истражувањето со економски ефекти;</p> <ul style="list-style-type: none"> - опишување на начините на истражување и изработување на истражните работи; -покажување профили; -објаснување на нивната изработка. 	
6. ОТКОПУВАЊЕ, ТОВАРАЊЕ И ТРАНСПОРТ НА РУДАТА ВО РУДНИЦИТЕ	20	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги опишува машините кои се користат во рудниците; - да ракува со рударските машини под надзор; - да изведува операции со машините за откопување и товарење под надзор; - да детектира неправилности во работата на машините; - да открива дефекти; - да помага во отстранувањето дефекти; - да чита шеми на машини. 	-Покажување постапка за водење дневник; потенцирање на потребата од користење на лични заштитни сретства при работата.	Рударски машини со транспорт и извоз
7. ПРЕСМЕТКА НА РУДНИТЕ РЕЗЕРВИ	20	<ul style="list-style-type: none"> -Да зема примероци; - да ја познава постапката за пресметка на рудните резерви; - да изведува математички операции за пресметка на рудните резерви. 	Пресметување, објаснување, укажување и водење дискусија околу изборот на методата за пресметување на рудните резерви и начинот на нивното пресметување.	Истражни работи со геолошко картирање
8. ГЕОДЕЗИЈА СО РУДАРСКИ МЕРЕЊА	10	-Да ја разбира поврзаноста на мрежите во јама и на површина;	- Објаснување, укажување и водење	Истражни работи со геолошко

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги користи инструментите за рударски мерења; - да мери висински растојанија и англи; - да пополнува обрасци. 	<ul style="list-style-type: none"> дискусија; - потенцирање на опасните точки во текот на работењето. 	картирање
9. ГЕОЛОШКА ГРАФИКА	20	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава видовите на инженерско - геолошки, хидрогеолошки и картите на минералните сировини според размерот и намената; - да чита геолошки карти; - да црта профили и столбови; - да нанесува бои и ознаки на топографски основи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Показување примери на видови специјални карти според размерот и намената; - објаснување инженерско-геолошки, хидрогеолошки профили и блок дијаграми. 	Истражни работи со геолошко картирање Хидрогеологија со инженерска геологија
10. ОДВОДНУВАЊЕ НА РУДНИЦИТЕ	15	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава карактеристиките на пумпите; - да ги познава објектите за одводнување; - да помага при изработување на канали; - да ја познава заштитата од појавата на површинска и подземна вода во рудниците. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување, укажување и водење дискусија; - потенцирање на опасностите; - покажување шеми на проветрување од нашите рудници. 	Хидрогеологија и инженерска геологија Рударство со откопни методи
11. ПОДГОТОВКА НА МИНЕРАЛНАТА СУРОВИНА ЗА ПОНАТАМОШНА ПРЕРАБОТКА	5	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава објектите за преработка на рудата; - да ги познава објектите во рудниците; - да го познава распоредот на командите и уредите на постројките за подготовка на минерални сировини. 	<ul style="list-style-type: none"> - Демонстрирање посета на системи за подготовка на минерални сировини; - организирање посета на рудник со флотација. 	

4.2. Наставни методи и активности на учење

Основните методи што ќе се користат во наставата по предметот **практична настава** се: наставни методи засновани на предавање, демонстрација, опишување, набљудување, дискусија, метода на истражување и др. Овие методи се користат со примена на фронтална и индивидуална форма на работа, работа во групи и парови.

Во текот на наставата наставникот ги презема следните активности: планира, организира, дава упатства, демонстрира, црта, објаснува, споредува, дава примери, ја следи работата на учениците, ги мотивира учениците, ги оценува постигањата на учениците и др.

Во текот на наставата активностите на учениците се состојат во: слушање, следење на инструкции дадени од наставникот, читање на геолошки и металогенетски карти, симболи, табели, дијаграми, графици, пребарање информации, дискутирање и др.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на стекнување на вештини се постигнува преку стручно-теоретската и практичната настава во кабинет или во работна организација од рударската дејност. Образовните активности се реализираат во две полугодија преку редовен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поефикасно постигнување на целите се користи: графоскоп, фолии, компјутер, ЦД и ДВД, проспекти, шеми, дијаграми, табели, слики, геолошки и металогенетски карти, мерни инструменти, елементи од прибор за длабинско дупчење, маневрирање и други наставни средства и помагала.

За поуспешно совладување на целите на наставниот предмет се користат : машини, инструменти, шеми на откопување, карти и сл.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши преку континуирано следење и вреднување на залагањата, редовноста, умеенјата, односот кон средствата за работа, односот кон работната средина, почитувањето на позитивните прописи во рударството, како и вештините на ученикот и неговото залагање во индивидуалната и групната работа.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по **практична настава** треба да ги поседува следните персонални, професионални и педагошки карактеристики: да е психофизички здрав, да го применува литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка како со учениците така и со колегите, да има соодветно професионално образование, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа, да е добар организатор, креативен и подготвен за воведување на иновации во воспитно-образовната работа.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по наставниот предмет **практична настава** ја реализираат кадри со завршени студии по:

- **геологија**;
- **рударство**; и со здобиена педагошко - психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за наставен простор

Воспитно- образовната работа по наставниот предмет **практична настава** повремено се реализира во специјализирана училница или кабинет опремени со потребните наставни материјали и опрема според нормативот за опрема по соодветниот предмет, а најчесто во најблискиот рудник без оглед на тоа дали рудникот е со површински или подземен коп. Паралелката се дели на две групи.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработката: март 2008

7.2. Состав на работната група:

1. Виолета Грујевска, раководител, Центар за стручно образование и обука- Скопје
2. Валентина Маневска, дипл., инж. рудар., наставник, „Таки Даскало“- Битола
3. Миле Нацев, дипл., инж. рудар., наставник, „Наум Наумовски - Борче“- Пробиштип
4. Страшо Маневски дип, инж. геол., РЕК,, Битола”

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

8.1. Датум на започнување: 01.09.2008

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *практична настава* ја одобри (донесе) министерот за образование и наука со решение бр. 07-4344/1 од 03.06.2008 година.

